

CULTURA I VALORS ÈTICS.

Estudi del fenomen religiós. 3ª part.

TEXT PER A LLEGIR, COMENTAR I ANALITZAR A LES CLASSES.

PERTANY AL LLIBRE: Les religions explicades als fills, de Roger-Pol Droit, La Campana, Barcelona, 2.000.

(Els capítols en que està dividit no són del llibre original)

5. S'HA DE CREURE PER OBLIGACIÓ?

- I què podem fer quan els altres es neguen a respectar allò que creiem, quan pensen que les seves idees són les bones i volen imposar-les?

- Ve't aquí una pregunta molt important i molt difícil. Cal aconseguir que regni la tolerància. Però això no és gens fàcil en el camp de les religions, justament perquè cada religió està convençuda de tenir la veritat i de tenir raó! Una nova parella d'oposats pot ser molt útil per avançar en la nostra reflexió: "FANATISME o TOLERÀNCIA".

El FANATISME és l'actitud d'una persona tan convençuda de posseir la veritat que el seu objectiu principal passa a ser el d'imposar als altres les seves conviccions. Per al fanàtic, allò que ell creu és absolutament cert, totalment veritable. Per això procurarà fer triomfar les seves idees per tots les mitjans, inclosa la violència.

El fanàtic no deixa lloc en el món per cap altra creença que la seva. De fet, ni tan sols s'adona que aquesta creença és "la seva". Considera que és "la veritat", purament i simplement. El fanàtic no diu: "Aquesta és la meva creença." Diu, al contrari: "Jo tinc tota la veritat, jo posseeixo la veritat absoluta." Els qui no pensen com ell es troben en l'error, als seus ulls. Vol imposar les seves idees als altres perquè està convençut de la superioritat de les seves conviccions.

- Això pot ser molt perillós!

- I tant! Des del començament de la història humana ha estat sempre un dels principals perills per a la llibertat! En efecte, trobem actituds fanàtiques en tota la Història. I en molts camps diferents, com la política o la moral. Però ha estat en el camp de les religions on s'han desenvolupat els fanatismes més intensos i més homicides. Hi ha éssers humans que poden matar, torturar i cometre grans crims quan estan absolutament convençuts d'obrar per ordre de Déu. Estan segurs que actuant així guanyaran un Paradís etern. I per això ja no respecten res...

ACTIVITAT 1.

--- Has de fer una recerca dels diferents significats del terme «fanàtic», o «fanatisme». Pots fer servir enciclopèdies, diccionaris, etc.

6. SENSE LLIBERTAT DE CULTE NO HI HA CULTE QUE HI VALGUI!

- I n'hi ha en totes les religions, de fanàtics?

- Ja ho crec, per desgràcia! Es pot dir que no hi ha excepcions. Però cal afegir de seguida que en totes les religions hi ha també grans savis que han rebutjat el fanatisme. Aquests homes savis han insistit en el respecte als altres, en la TOLERÀNCIA. Seria un error, doncs, creure que hi ha d'una banda, les religions amb els fanatismes que poden fer néixer, i, d'altra banda, fora del camp religiós, l'esperit de tolerància. Ben al contrari, gairebé pertot hi ha fanàtics, i gairebé pertot hi ha esperits tolerants.

No he oblidat pas la pregunta que has fet ja un moment: "Què cal fer quan els altres volen imposar les seves idees i es neguen a respectar les nostres?" Em sembla que l'única solució es aconseguir de crear un espai de tolerància, és a dir, una llibertat d'expressió i una llibertat de culte realment garantides per a tothom.

- Què és, la llibertat de culte?

- És el dret de practicar la pròpia religió sense ser perseguit o amenaçat. I també és el dret de no tenir cap religió. En resum, és la possibilitat per a cadascú de seguir el camí que li convé, sense impositcions de cap mena. L'única cosa que cal imposar és de no fer mal als altres. La llibertat de culte és un dels drets de l'home.

En la Declaració Universal dels Drets de l'Home de 1.948, l'article 18 ho diu exactament: "Tota persona té dret a la llibertat de pensament, de consciència i de religió; aquest dret comporta la llibertat de canviar de religió o de convicció així com la llibertat de manifestar la seva religió o la seva convicció, sola o en comú, tant en públic com en privat, mitjançant l'ensenyament, les pràctiques, el culte i la celebració dels rites."

ACTIVITAT 2.

--- Informa't sobre la Declaració Universal dels Drets Humans, del 1.948: orígens, procediment de redacció i aprovació, organització que la va fer possible, quants articles hi ha...

--- Dels articles de la Declaració hauries de llegir els articles 18 a 21, que recullen els drets de pensament, de consciència, de religió i llibertats polítiques, com el dret d'associació.

7. RESPECTAR ALS ALTRES ÉS MOLT MÉS QUE SIMPLEMENT SOPORTAR-LOS!

És la veritable realització de la tolerància. Perquè sovint quan es parla de "tolerar" alguna cosa, només es vol dir deixar fer. Se suporta, s'accepta més o menys, però sense autoritzar realment. Si et digués que tolero que convidis els teus amics a casa, no seria gaire amable amb ells ni amb tu! Els teus amics no serien realment convidats! L'autèntica tolerància és molt més forta. Tu no ets del mateix parer que l'altre, el seu univers et sembla estrany, o fins i tot penses que s'equivoca del tot en allò que creu. Però decideixes respectar el seu dret a parlar, a pensar i a practicar allò que li sembla veritable. I no és només una actitud individual. Actualment les lleis de l'Estat garanteixen aquesta llibertat (...)

Fa cent anys, en gairebé tots els països del món hi havia una religió obligatòria. No era la mateixa en les diverses regions del món, però gairebé sempre n'hi havia una.

Més tard, quasi en tot el món, el lloc de les religions en relació amb la societat canvià. Ve't aquí una altra parella d'oposats, encara! "SOCIETAT RELIGIOSA o SOCIETAT LAICA". En altre temps dominaven les societats religioses. En les societats d'aquesta mena, el poder de l'Estat (el rei, o l'emperador, o el govern) va lligat a una religió. No hi ha cap diferència entre allò que la religió imposa i el que decideixen les autoritats polítiques. La religió i la societat es corresponen exactament, com si es trobessin l'una damunt de l'altra. Allò que és sagrat als ulls de la religió també és sagrat per a l'Estat.

Al contrari, en una societat laica tot el que és col·lectiu i públic queda fora de la religió. No hi ha cap religió oficial. Des del punt de vista religiós, l'Estat és neutre. Les religions són afers privats.

- Em pots donar algun exemple?

- En una societat religiosa, les escoles ensenyaran als alumnes allò que creu la religió oficial del país. En canvi, en una societat laica, l'escola no ha d'influir en els alumnes. A l'escola, els infants aprenen a llegir, d'escriure i de comptar. Quan són més grans, aprenen història, geografia, llengües, matemàtiques, etc. Només a casa, amb la seva família, reben educació religiosa, o no en reben cap.

- En una societat laica, poden viure juntes diverses religions. No hi ha cap que domini!

- Exactament! L'Estat és independent de les religions, i ha de vetllar per l'aplicació dels principis de la tolerància.

- Però en una societat on l'Estat governa en nom d'una religió, hi ha més perill de fanatisme!

- És evident.

ACTIVITAT 3.

--- Recerca d'actualitat: investiga algun país on encara predomini una societat religiosa. Fes una breu descripció del que hagi triat: geografia física, demografia, medi ambient, economia, ...

8. RECORDEM EL QUE JA SABEM: MILLOR CONTAR QUE EXPLICAR EL FENOMEN RELIGIÓS.

- El que encara no entenc és per què n'hi ha, de religions. D'on vénen? A què responen? Per què s'ha de muntar coses així, la gent?

- Pregunta amb trampa!

- Per què?

- Perquè la resposta és molt diferent si ve de l'interior del camp de les religions o bé de l'exterior d'aquest camp.

Per exemple, si pregunto per què existeix el cristianisme, la resposta dels cristians serà que Déu envià el seu fill als homes, que Jesús morí per deslliurar tots els humans i que la religió cristiana es propagà per difondre aquesta "bona nova" (en grec, el mot "evangeli", que s'utilitza per anomenar els relats de la vida del Crist, vol dir "bona nova"). A l'interior d'una religió, doncs, hi ha respostes que expliquen per què existeix i a què correspon. Acceptar aquestes respostes és creure en religió.

En canvi, qui se situa a l'exterior del camp de les religions provarà d'explicar-les sense creure en el que diuen. Considerarà les religions com invencions humanes. Dirà, per exemple, que els homes dels temps antics tenien una por terrible de les forces de la naturalesa, com ara les tempestats, els huracans, les llargues nits fredes de l'hivern. Llavors, van imaginar-se que aquelles forces terribles pertanyien a uns Déus. Un déu del llamp, un déu del vent, un déu de la nit negra van néixer i viure en la seva imaginació. I per evitar la còlera d'aquells déus, calia fer-los presents i obeir-los.

Quan es donen explicacions d'aquesta mena, es ve a considerar que les creences religioses són il·lusions, miratges, faules fabricades per la imaginació humana.

- Em sap greu, però encara no veig on és la trampa!

- Doncs mira, la trampa és que entres immediatament en el camp dels que estan a "favor" o dels que estan en "contra", segons l'explicació que tries.

En efecte, si dones una explicació cristiana del cristianisme (o una explicació musulmana de l'islam, o una explicació hinduista de l'hinduisme, i així successivament) et situes a l'interior d'aquesta religió. T'hi poses a "favor". En fas publicitat, en certa manera. Al contrari, si et situes a l'exterior, si cerques l'origen d'una religió qualsevol en la imaginació del homes, per exemple, llavors immediatament t'hi poses en "contra". Consideres que aquesta religió és un somni. L'ataques i...

- I això la fereix!

- Sí, si ho vols dir així. Per això et parlava de "pregunta amb trampa". Quan proves d'explicar les religions, i vols entendre a què corresponen i per què existeixen, corres el risc de quedar-te tancat en un "a favor o en contra". És un parany, perquè el que volem és reflexionar i comprendre, i no pas afavorir les religions ni tampoc atacar-les!

ACTIVITAT 4.

--- Fes un resum amb les teves paraules del que vol expressar l'autor en aquest apartat.

9. LA TERCERA VIA DAVANT DEL FENOMEN DE LA RELIGIÓ.

- I no hi ha manera d'escapar-se'n?

- Hi ha un camí, però no és gaire ample. Podem remarcar que les religions van lligades a grans preguntes.

- Quines?

- Les principals són: **per què existeix el món? Per què hi ha éssers humans? com s'explica que hi hagi homes i dones? Com han de conduir la seva existència, segons quines regles, amb quina finalitat? Què passa després de la mort? D'on ve el mal? Per què hi ha maldat i injustícies?**

Les religions aporten respostes a aquestes preguntes. O almenys, sovint pretenen aportar-ne. No són pas les úniques respostes possibles. Hi ha d'altres respostes que de vegades aporten les ciències o les filosofies. Però el que hi ha de comú entre les religions, les ciències i les filosofies és una interrogació sobre la vida. Podríem dir que l'espècie humana és inquieta. Reflexiona sobre la seva presència en el món, sobre l'existència, sobre la millor manera de comportar-se. Es preocupa d'allò que la ultrapassa: l'univers, l'infinit, l'eternitat. Les mosques, els cucs de terra o els colomins no tenen aquesta mena de preocupacions. Ni cap altra classe d'animal.

- I tu què en saps?

- D'acord, no en sé res. Però ningú en sap res! Potser existeix una religió secreta de les mosques, o bé poesia i novel·les d'aventures entre les formigues. En tot cas, s'ho porten molt amagat. Ningú no n'ha vist mai res. En canvi, per observar les religions, n'hi ha prou amb mirar al voltant nostre: la història dels éssers humans n'és plena! Al llarg dels segles, les religions no han parat de commoure, d'apassionar, d'entusiasmar els cors humans. Les temences més grans i les més grans esperances de la humanitat s'han expressat en les religions.

Si tenim això ben present, podem evitar la trampa del "a favor o en contra".

- Com?

- Doncs mira, no intentarem saber que té raó i qui no en té, ni quina religió és la millor. Tampoc ens preguntarem si tenir una religió és millor o pitjor que no pas no tenir-se cap. Intentarem considerar les religions com testimonis de la recerca inquieta dels éssers humans. Encara que les religions siguin mil, aquesta recerca només és una!.

ACTIVITAT 5. Treball en grup.

--- Coneixeu el termes: «ciència», «filosofia»? En cas negatiu feu una recerca en enciclopèdies o diccionaris del significat general d'aquests termes.

--- Haureu de fer una recerca en relació a les grans qüestions que es plantegen més a dalt - i que estan subratllades i en negreta -. Intenteu reflexionar sobre a aquestes qüestions i proveu de respondre-les de manera col·lectiva, fent servir els coneixements previs que ja teniu, i heu de diferenciar en les vostres respostes entre: respostes religioses o no religioses.

INDICACIONS DIDÀCTIQUES.

L'activitat pot anar destinada a 1r o 2n, doncs es treballen nocions molt bàsiques del fenomen de la religió. Es podria dedicar més d'una sessió, ja que es podria dedicar tota una sessió a tornar les activitats avaluades i a revisar-les a l'aula.

COMPETÈNCIES I CONTINGUTS CLAU AFECTATS.

DIMENSIÓ PERSONAL:

- COMPETÈNCIA 1: ACTUAR AMB AUTONOMIA EN LA PRESA DE DECISIONS I SER RESPONSABLE DELS PROPIS ACTES.

CC3. El concepte de llibertat i els seus límits.

CC4. Les lleis i les seves implicacions ètiques i socials.

- COMPETÈNCIA 2: ASSUMIR ACTITUDS ÈTIQUES DERIVADES DE LA DECLARACIÓ UNIVERSAL DELS DRETS HUMANS.

CC7. La Declaració Universal dels Drets Humans de 1948.

CC8. Algunes disposicions legals i institucions per a la defensa dels drets humans i de les llibertats.

CC9. Situacions i contextos de conculcació dels drets humans i les llibertats.

DIMENSIÓ INTERPERSONAL:

- COMPETÈNCIA 5: MOSTRAR ACTITUDS DE RESPECTE ACTIU ENVERS LES ALTRES PERSONES, CULTURES, OPCIONS I CREENCES.

CC21. La dignitat humana i el respecte. Consideració de la igualtat.

CC22. La pluralitat cultural, política, religiosa i altres.

CC23. Diversitat d'identitats. Les diferències i els seus contextos.

CC24. Valors universal i valors compartits. La convivència.

CC25. Àmbits d'actuació de poder i violència. Actituds de tolerància, solidaritat, compromís i les seves manifestacions externes.

DIMENSIÓ SOCIOCULTURAL:

- COMPETÈNCIA 7: COMPRENDRE I VALORAR EL NOSTRE MÓN A PARTIR DE LES ARRELS CULTURALS QUE L'HAN CONFIGURAT.

CC31. La tradició grecoromana, la judeocristiana i la il·lustrada europea entorn de les cosmovisions de: a) el món, b) l'ésser humà, d) la història, d) la divinitat.

CC32. Els principis que es desprenen de les tres cultures. Exemples.

CC33. Els principis i valors que perviuen en els nostres dies. Aportació del budisme i islam. Referència a diferents teories ètiques.